

Förstå elevers olika behov av stöd

[00:00:01] Det här är en podcast från Skolverket.

Sandra Charléz [00:00:03] Hej och välkommen till den här podden som kommer att handla om att förstå elevers olika behov och förutsättningar. I skolan jobbar många som har till uppgift att stödja eleverna under skoldagen men som inte är lärare. Några vanliga titlar är resurspedagog, elevassistent, skolmentor, socialpedagog eller elevcoach. Oavsett vad just din roll kallas så har du en jätte viktig uppgift, att bidra till elevers lärande och till trygghet och studiero i skolan. I den här poddserien kommer vi att prata om några av de delar som är viktiga att känna till med det arbetet. Dagens avsnitt kommer att handla om hur du i din roll, dina uppdrag och arbetsuppgifter på olika sätt är en viktig del i arbetet för att alla elever ska kunna utvecklas i sitt lärande, må bra och vilja komma till skolan. På vilka olika sätt kan elever behöva hjälp och stöd framåt och då i synnerhet elever i behov av stöd? Hur kan det hänga ihop med att vara en del i arbetet för trygghet och studiero på skolan? Jag säger välkommen hit till någon som kan hjälpa oss att förstå mer om det här. Danijel Lukic, rådgivare på Specialpedagogiska skolmyndigheten. Varmt välkommen hit!

Danijel Lukic [00:01:29] Tack så hjärtligt!

Sandra Charléz [00:01:30] Jag heter Sandra Charléz och gör den här podden på uppdrag av Skolverket. Danijel du jobbar ju som rådgivare och träffar personal i skolan som har en stödjande roll, så som till exempel mentorer, resurspedagoger eller elevassistenter. Har du själv jobbat som resurs i skolan?

Danijel Lukic [00:01:47] Ja, det har jag faktiskt. Under min lärarutbildning så var jag, arbetade jag som elevassistent i en F till sex-skola. Så det var under min lärarutbildning, så jag var timvikarie.

Sandra Charléz [00:02:00] Hur var det då?

Danijel Lukic [00:02:01] Oerhört inspirerande och spännande.

Sandra Charléz [00:02:03] Spännande! Du, jag tänkte att vi skulle börja med en riktig klassiker, sant eller falskt? Så jag kommer med några snabba påståenden och du berättar om det är sant eller falskt. Är du beredd Danijel?

Danijel Lukic [00:02:16] Jajamen, nu kör vi.

Sandra Charléz [00:02:17] Sant eller falskt, vad säger forskningen? Som elevassistent, resurspedagog, skolmentor till elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF, måste man veta allt om elevers olika diagnoser och behov. Sant eller falskt?

Danijel Lukic [00:02:34] Man behöver inte veta allt. Däremot så vet vi att forskningen är tydlig med att ökade kunskaper hjälper alla elever, i synnerhet de som har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Men det här är något som elevhälsa, rektor, lärare borde ha ganska bra koll på. Men det hjälper naturligtvis om man kan ganska mycket om en elevs behov.

Sandra Charléz [00:02:59] Man kanske också känner sig tryggare själv?

Danijel Lukic [00:03:01] Det tror jag.

Sandra Charléz [00:03:02] Det finns en anpassning eller ett bemötande som är bra för alla elever inom NPF.

Danijel Lukic [00:03:07] (skratt)

Sandra Charléz [00:03:07] Förlåt, den var dum. Jag erkänner, den var dum.

Danijel Lukic [00:03:13] Nej det är falskt.

Sandra Charléz [00:03:14] Jo, jag anade det när du började garva direkt.

Danijel Lukic [00:03:17] Men det är självklart falskt. Vi behöver se alla personer som unika individer, oavsett funktionsförmåga.

Sandra Charléz [00:03:26] Såklart! Sista påståendet, att en elev har en vuxen att vara med på raster och mellan lektioner räcker för att de ska vara trygga i skolan.

Danijel Lukic [00:03:34] Det är också falskt. Vi behöver se till att alla barn får känna denna delaktigheten i gemenskapen, skolans utrymmen, lokaler på raster. Vi utvecklas väldigt mycket i lek och aktiviteter och där behöver känna den där gemenskapen och delaktigheten. Så det är ju bra för alla barn, att kunna integrera med varandra. Men det behöver skolan stötta till med. Så det räcker inte med en vuxen på ett barn.

Sandra Charléz [00:04:02] Skolverket har fått in lite frågor från personer som arbetar just nu i skolan, elevassistenter och resurspedagoger. Och vi har några frågor om vad de vill veta mer om. Den första frågan är lite, kanske en fundering mer. Får höra vad du säger om detta. Fortbildning kring NPF, skolans utbildningsdagar är jag aldrig med på för de säger att jag inte ska. Jag känner att jag skulle behöva lära mig mer om de diagnoser som mina elever har. Jag får tips

på böcker jag kan läsa. Finns det fler tips på böcker eller material jag skulle kunna ta del av om jag vill lära mig mer?

Danijel Lukic [00:04:42] Tack snälla för din fråga och jag vill svara på den i två delar. Jag börjar med det positiva. Jag är jätteglad över din fråga, att du vill lära dig mer. Vi har väldigt mycket material och jag kommer gå igenom lite material och böcker som man kan använda sig av vid fortbildning.

Sandra Charléz [00:04:59] Vi tar de tipsen på slutet, så får man lyssna hela vägen. Det blir bra. Jag kommer att påminna dig.

Danijel Lukic [00:05:06] Sedan bli blir lite fundersam över att du inte får vara med när det är utbildningsdagar. Det behöver man nu ändå säkerställa, för forskningen är ganska tydlig där att ökade kunskaper för all personal på skolan, gör det mycket bättre för elever med NPF men även alla andra elever. Det skapar ju en samsyn och förutsättningar för lärande kring både bemötande och hur man ska arbeta i skolan.

Sandra Charléz [00:05:38] Men kan inte personer gå till rektor och säga "hallå, jag vill vara med på utbildningsdagarna!"?

Danijel Lukic [00:05:43] Absolut! Och rektorn är ytterst ansvarig för att man ska säkerställa en utbildningsmöjlighet för samtliga. Och jag ser exempel där man använt sig av stängningsdagar, lite senare kvällar, där de får kompetenshöjning. Så det tycker jag absolut, jag uppmanar frågeställaren att prata med sin rektor.

Sandra Charléz [00:06:05] Intressanta frågor, jag hoppas att svaren kommer till nytta. Vi går vidare. Okej nästa fråga. Frågan handlar om den roll och de uppdrag som stödjande personal i skolan har. Vad tycker du är viktigt att tänka på, att ha med sig i arbetet?

Danijel Lukic [00:06:22] Som en elevassistent så har man en väldigt viktig roll i skolans organisation och ibland är den väldigt avgörande för väldigt många elever. Det är ju lite komplext det här, för någonstans så är en elevassistents roll att försöka jobba bort sig och göra eleven så självständig som möjligt.

Sandra Charléz [00:06:48] Aha, är det är det du menar med att jobba bort sig själv, för att de ska kunna stå helt på sina egna ben och vara självständiga?

Danijel Lukic [00:06:53] Ja eller med hjälp av checklistor. Man kan ha en checklista vid, om de yngre barn när man ska in i matsalen, vad man behöver göra innan man går in och äter och vad gör man när man är klar med sin mat. Då bör man inte ligga på lika mycket på de här barnen eller eleverna, utan här blir det helt att man identifierar, får en förståelse för vilka behov som finns och man hittar och hjälper de här eleverna och har strategier för att klara av sin skolgång. Och en skolgång är ganska stor. Det handlar inte bara om lektionssituationer, det är ju i

leken, på rasterna, fria tiden i matsalen och där bör man jobba med de här delarna. Men målet är ju hela tiden att göra eleven så självständig som möjligt. Så man inte blir den här hjälper jag hela tiden och poängtera vad man ska göra och inte göra. Eleverna sitter oftast på svaren själva och det är så viktigt att man bygger den här goda relationen. Ibland behöver man observera och förstå varför det funkar, varför det inte funkar i vissa situationer och varför funkar det så bra i vissa. Så man blir lite, det är ett extremt komplext uppdrag, men det är så roligt.

Sandra Charléz [00:08:06] Man frågar elever själv, vad tycker du eller hur gör man då?

Danijel Lukic [00:08:09] Ja, ibland räcker det med att...

Sandra Charléz [00:08:10] Eller vårdnadshavare också kanske?

Danijel Lukic [00:08:11] Ja vårdnadshavare är ju en jätteviktig del med, som behöver lyftas. De sitter ju oftast på goda svar kring sina barn, vilka behov de har. Där är det viktigt att man som elevassistent inte blir lämnad ensam i det här arbetet. Att man tar hjälp av lärare, elevhälsa och ibland rektor. Sen är det viktigt, jag var inne på det kring fortbildning. Min erfarenhet är att elevassistenter resurspedagoger har oftast noll-byten. Och med det menar jag att man hinner inte stämna av innan man ska in på nästa uppdrag. Exempelvis när skolan slutar så ska man direkt över till fritids. Och den här tiden är ju oerhört viktig. Att kunna få lite planeringstid, avstämningstid med ansvarig undervisande lärare och ibland kanske till och med en specialpedagog, för att få det stöd man behöver. Så här har ju rektorn en viktig roll att skapa förutsättningar för planeringstid och avstämningar.

Sandra Charléz [00:09:17] Verkligen, inga noll-byten.

Danijel Lukic [00:09:19] Inga noll-byten!

Sandra Charléz [00:09:21] Om man arbetar i en roll som elevassistent eller resurs till elever som behöver stöd. Vad är viktigast, absolut viktigast att veta, går det att säga en grej eller två, tre?

Danijel Lukic [00:09:33] Man behöver ha ett gott bemötande. Man behöver vara genuint intresserad av människors utveckling, säkerställa eller vara intresserad av den progression som kan uppstå.

Sandra Charléz [00:09:46] Alltså utvecklingen, nyfikenhet inför det.

Danijel Lukic [00:09:48] En genuin nyfikenhet och ett genuint intresse för människors utveckling. Det man behöver veta är ju, för att kunna anpassa så behöver man ha kunskap om barn och elevers kognitiva förutsättningar och det vill säga hur sinnesintryck och information upplevs och bearbetas. I klassrummet,

i undervisningen är det viktigt att stämma av med eleverna att de har, de vet vad de ska göra, att de till ett sammanhang. Situationen behöver alltid kännas begriplig, hanterbar och meningsfull för eleven. Vi vet att barn med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning är mer känsliga för stress och oro. Man bör vara medveten om det, vad är det som stressar eleven i klassrummet eller i skolmiljön överlag? Jag försöker att undvika de situationerna eller anpassa dem. Sen har vi, utöver obegripliga sammanhang som kan vara stressande, så är ju tickande klockor i klassrummet kan vara störande för väldigt många. Trånga utrymmen, stökiga områden som korridorer, matsalen. Det kan vara väldigt stressande för ganska många och där bör man ha en god kunskap om, för att arbeta mer med trygghet och studiero och identifiera. För att när man är väldigt stressad och orolig så kanske man inte alltid tar kloka beslut och då vet man inte, då kanske man inte ens har möjlighet att ta in de instruktioner eller den informationen som presenteras. Och det är något man behöver känna till, att stress är, kan vara en ganska stor bov i skolan.

Sandra Charléz [00:11:38] Det är en jätte, det var inte en del här utan det var ganska många viktiga saker som du lyfter. Jätteintressant och spännande. Kan du förklara vad du menar med kognition och en annorlunda kognition?

Danijel Lukic [00:11:52] Kognition handlar bland annat om hur vi upplever bearbetar information. Utifrån en elevs situation så kan det vara allt från vad kognitiva funktioner styr, hur vi leker i leken, hur vi arbetar med skoluppgifter och de är väldigt viktiga i våra liv. Alltså alla har ju kognitiva funktioner. Personer med NPF har en annorlunda kognition. Det betyder inte att den är fel men den är annorlunda och de bearbetar information på ett annorlunda sätt, som man behöver ha en förståelse kring. Sen har vi, i skolan så ställer ju undervisningen ganska höga krav på kognitiva förmågor som att planera, organisera och strukturera sitt arbete själv och då kan det bli ganska svårt. Då behöver man ha stöd av en elevassistent. Ibland kan det vara väldigt avgörande för att en elev ska lyckas i skolan.

Sandra Charléz [00:12:49] För det är uppbyggt lite för normala kognitiva förmågor. Och har man då en annorlunda kognitiv förmåga som du beskriver, så behöver man den hjälpen som en elevassistent eller resurspedagog kan ge?

Danijel Lukic [00:13:00] Precis, och det...

Sandra Charléz [00:13:02] Det låter ju helt rimligt och fullt förståeligt såklart.

Danijel Lukic [00:13:06] Ja! Men det är ju saker man inte ser utan saker man behöver uppleva, observera och ta reda på.

Sandra Charléz [00:13:12] Men alla som lyssnar på denna podden bara "ö, ja det klart".

Danijel Lukic [00:13:14] Ja det är solklart.

Sandra Charléz [00:13:17] Men du, finns det olika typer av kognition?

Danijel Lukic [00:13:20] Ja vi har fler kognitiva funktioner. Utifrån ett skolperspektiv eller en roll som en elevassistent kan ha så kan vara viktigt att känna till exempelvis social kognition. Och det handlar om hur vi uppfattar, tolkar, svarar på andra människors känslor och beteenden. Och även hur vi tolkar vår sociala omgivning. Förstå hur du reagerar i en situation, kunna läsa av ditt kroppsspråk, generellt sociala samspelet och även den empatiska förmågan.

Sandra Charléz [00:13:54] Hur man är med andra hela tiden.

Danijel Lukic [00:13:56] Ja. Och här blir det jätteviktigt att man är ett stöd och stöttar upp elever vid raster eller i den här leken för att man ska känna sig lyckad i sociala sammanhang. För det här är ju strategier som man kan utveckla och ha med sig för att man ska vara självgående i leken. Men vi behöver förtydliga regler, tydliga normer som gäller för att det ska kännas begripligt och hanterbart.

Sandra Charléz [00:14:26] Det var den sociala kognitionen, finns det någon mer?

Danijel Lukic [00:14:29] Vi har även, utifrån ett skol perspektiv igen så har vi exekutiva funktioner. Det handlar kortfattat om människors förmåga att få saker gjorda, få dem att hålla fokus. Det handlar också om att ha förmåga att styra och reglera sina tankar, känslor, beteenden. Och det här kan vara helt avgörande i klassrummet, även på skolan. Det handlar om olika uppmärksamhetsfunktioner, arbetsminne, förmåga att komma igång och fullfölja uppgiften, planering, organisering. Och här hör man ju att, här behöver man stöd för att lyckas i skolan.

Sandra Charléz [00:15:09] Verkligen.

Danijel Lukic [00:15:10] En annan sak som jag också måste beröra är en annorlunda perception, som också är en kognitiv förmåga. Och det är sinnesbearbetning, hur vi upplever sinnesintryck genom kroppen, hörseln, ögon, smak, synen då när jag menade ögon. Och här har vi barn, unga, vuxna eller människor med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, främst inom ADHD och autism, som kan uppleva olika sinnen på olika sätt. Några kan uppleva ljus som väldigt väldigt starkt och några kan vara underkänsliga för det här.

Sandra Charléz [00:15:54] Du nämnde en klocka som tickar väldigt högt som kan kännas jobbigt eller ja.

Danijel Lukic [00:16:00] Ja och det är väldigt viktigt att ha en kunskap om detta. Och här behöver man vara en detektiv, ta på sig de här detektivglasögonen.

Försöka identifiera, jamen vilka behov har, vad kan vara väldigt störande för vissa elever, eller som kan kännas obehagligt rentav.

Sandra Charléz [00:16:17] Jätteintressant och jag kan tänka mig att det här hänger ihop lite med nästa fråga. Om man då är mentor eller resurspedagog eller elevassistent till elever som inte lyssnar, kanske säger nej och inte vill arbeta i skolan, vad har du för råd att ge?

Danijel Lukic [00:16:38] Det är ju inte ovanligt att den här frågan sker när vi erbjuder råd och stödsamtal. Vi behöver poängtera relationens betydelse för motivation. När du har byggt en god relation och en tillitsfull relation med din elev, så har du förhoppningsvis också identifierat behov och hittat situationer eller saker som motiverar eleven. Syfte är ju avgörande i motiverande situationer. Jag tror att vi behöver presentera ett tydligt syfte.

Sandra Charléz [00:17:15] Varför ska eleven göra detta?

Danijel Lukic [00:17:17] Precis.

Sandra Charléz [00:17:17] Om den förstår det så är det lättare för den att...

Danijel Lukic [00:17:20] Det är mycket, mycket lättare.

Sandra Charléz [00:17:21] Det är ju självklart i och för sig, när man tänker på det, men jag förstår att det kan vara svårt.

Danijel Lukic [00:17:25] Och det här syftet, just när vi utgår ifrån barn med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning så är det inte fel att börja med syftet och det är så väldigt mycket vunnet när man presenterar ett varför först. Ett förtydligande exempel kan vara att vi sitter i ett rum och så ber man snällt en person öppna fönstret. Eller så kan man utifrån, eftersom det är så dålig luft härinne, du sitter närmast fönstret, kan du tänka dig att öppna fönstret? Jag är helt övertygad om, när man har presenterat ett varför så blir det mycket mycket lättare att få en annan människa att utföra en aktivitet eller en sak åt en.

Sandra Charléz [00:18:08] Såklart.

Danijel Lukic [00:18:10] Sen, det är tryggast att säga nej. När du inte vet vad som förväntas av dig så säger du nej. Men kan man presentera ett syfte så blir det, blir vägen kanske lite, lite enklare.

Sandra Charléz [00:18:25] Jätteintressant. Det närmar sig slutet på den här podden. Vad säger du Danijel, har du några avslutningsord att skicka med till de som lyssnar?

Danijel Lukic [00:18:34] Ja, det finns mycket. Men i mötet med elever i den roll som man kan ha som en elevassistent, resurspedagog, elev coach eller övrig personal så är det viktigt att poängtera det här outtalade, det här självklara. För vissa saker är inte självklara för många och då bör man förtydliga att man har förstått och att man har förstått syftet och vad som förväntas av elev. Och det för mig ju över till att vi måste hela tiden arbeta med elevers skolidentitet. Att det är en elev som lyckas, är framgångsrik i skolan, att man lyckas i situationer på rasten, i matsalen. Även om det varit en jobbig dag så kan man skicka med en positiv sak med eleven hem. För då kommer eleven komma tillbaka dagen efter rakryggad. Det är det som är så centralt när man pratar om att stärka en elevs skolidentitet. Vi behöver se till att det är elever som lyckas i skolsammanhang.

Sandra Charléz [00:19:44] Jättefina slutord.

Danijel Lukic [00:19:45] Jag lovade ju faktiskt också att återkoppla.

Sandra Charléz [00:19:49] Vad härligt! Du ska få skicka med lite lästips, som det sista du gör i den här podden.

Danijel Lukic [00:19:54] Ja, absolut. SPSM, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Vi har en webbsida som heter spsm-se. Där har vi väldigt mycket material. Vi har samlat massor av material som finns att läsa om olika funktionsnedsättningar och hur de på olika sätt påverkar elevers lärande, utveckling och även hälsa. Vi har en tjänst som heter "Fråga en rådgivare" där man kan ringa in och prata med en sakkunnig eller mejla in en fråga som man får svar på. Vi har även webinarier som presenteras eller som körs ganska regelbundet kring olika funktionsnedsättningar. Vi har faktiskt nu i mars precis lanserat ett nytt studiepaket kring NPF, med fokus på autism och ADHD för förskolan, grundskolan och fritidshem.

Sandra Charléz [00:20:49] Som man kan beställa via er hemsida?

Danijel Lukic [00:20:51] Man går in på hemsidan och så är det gratis och det är öppet. Så man kan gå in och ta sig igenom de här delarna. Och tanken med materialet det är att vi ska erbjuda ett praktisknära stöd, att det blir ett hands on-material. Vad är autism? Hur kan det te sig i klassrummet? Hur kan man jobba med olika situationer? Hur kan man arbeta med tydliggörande pedagogik exempelvis? Vad innebär det att arbeta med sociala berättelser? Och så vidare.

Sandra Charléz [00:21:19] Tack för jättefina slutord Danijel!

Danijel Lukic [00:21:21] Stort tack för att jag fick vara med!

Sandra Charléz [00:21:23] Det var allt för det här avsnittet om elevers olika behov och förutsättningar. Lyssna gärna på de andra tre poddarna om hur man som elevassistent eller resurspedagog i skolan kan stödja elever i deras lärande

och i arbetet med trygghet och studiero. Mer information finns på Skolverket.se.
Ha det gott så länge.